

เกล็ดเลือด

รศ. พญ.พิมพ์ลักษณ์ เจริญขวัญ

สวัสดีค่ะท่านผู้อ่าน ฉบับนี้ผมขอเล่าเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับเกล็ดเลือดแดง แต่ยังคงอยู่ในระบบเลือดของคนเรา เรามาดูความรู้เกี่ยวกับเกล็ดเลือดกันค่ะ ท่านผู้อ่านคงเคยได้ยินคำว่าเกล็ดเลือดกันมาแล้ว และอาจสงสัยว่า **เกล็ดเลือด** กับ **เม็ดเลือดแดง** นี้เหมือนกันหรือไม่ ซึ่งคำตอบ คือ **เกล็ดเลือด** นั้นไม่ใช่ **เม็ดเลือดแดง** แต่เป็น**เม็ดเลือด** อีกชนิดหนึ่งค่ะ เรามาดูรายละเอียดกันนะคะ

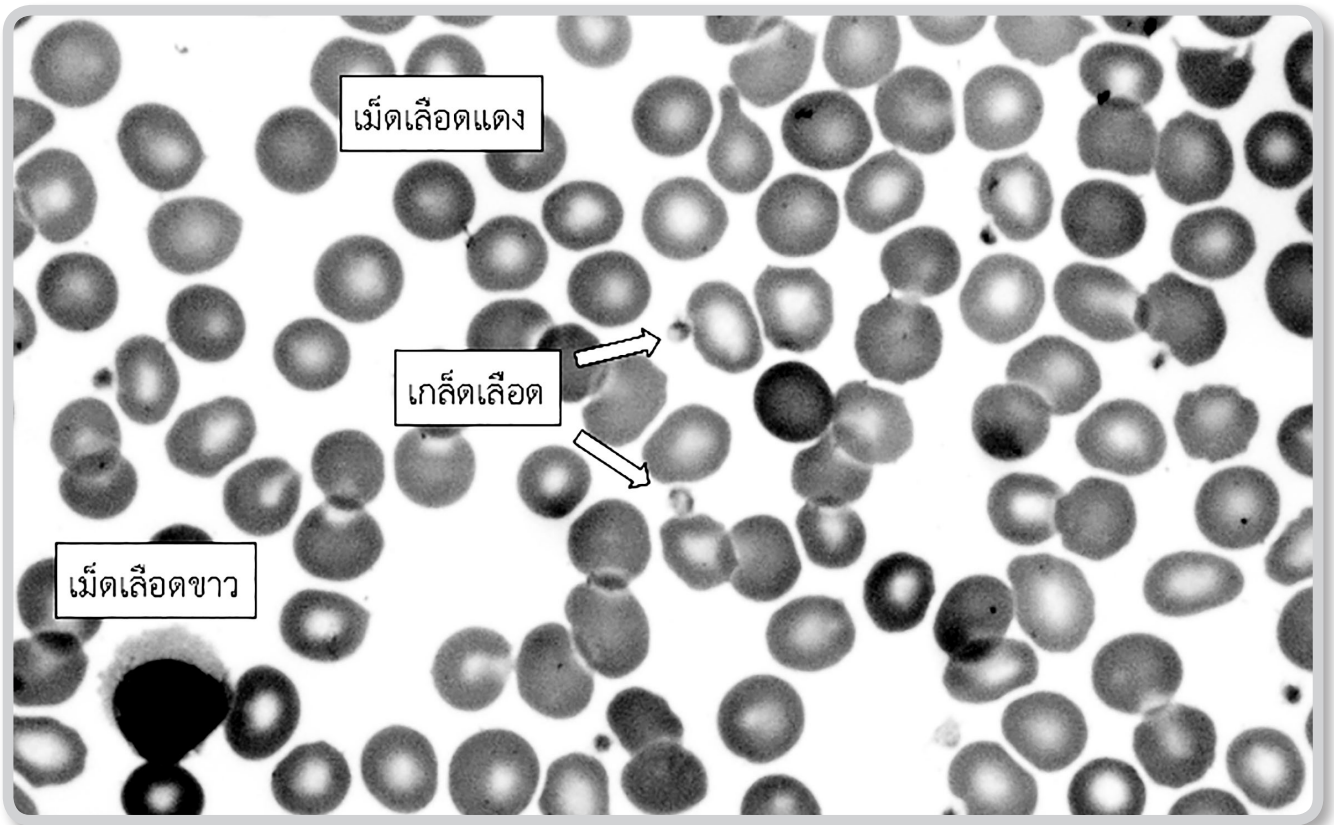
เกล็ดเลือด

- เลือดของคนเราสามารถแยกส่วนประกอบได้เป็นส่วนเซลล์เม็ดเลือดซึ่งประกอบด้วย เม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และเกล็ดเลือด และส่วนน้ำเลือดหรือพลาสมา ซึ่งประกอบด้วยโปรตีนสำคัญหลายชนิด
- เม็ดเลือดแดงมีหน้าที่ขนส่งออกซิเจน เม็ดเลือดขาวทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันของร่างกาย และเกล็ดเลือดทำหน้าที่ห้ามเลือด
- ถ้าเกล็ดเลือดมีปริมาณน้อยลง จะทำให้เกิดภาวะเลือดออกง่าย ส่วนถ้าเกล็ดเลือดมีปริมาณมากขึ้น จะเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะลิ่มเลือดอุดตันในหลอดเลือด
- สาเหตุของเกล็ดเลือดต่ำ เช่น โรคไขเลือดออก ม้ามโต เป็นต้น
- การรักษาภาวะเกล็ดเลือดต่ำ ทำโดยการรักษาที่สาเหตุ ร่วมกับการพิจารณาให้เกล็ดเลือดตามข้อบ่งชี้

เลือดของคนเรานั้น สามารถแยกส่วนประกอบได้เป็นส่วนเซลล์เม็ดเลือด กับส่วนน้ำเลือดหรือพลาสมา ส่วนเซลล์เม็ดเลือดนั้นประกอบด้วย เม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และเกล็ดเลือด ส่วนพลาสมานั้นมีโปรตีนที่สำคัญหลายชนิดค่ะ ในด้านของหน้าที่ เม็ดเลือดต่างๆ ก็มีหน้าที่ต่างกัน เม็ดเลือดแดงมีหน้าที่ขนส่งออกซิเจน เม็ดเลือดขาวทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันของร่างกาย และเกล็ดเลือดทำหน้าที่ห้ามเลือดค่ะ

เกล็ดเลือดนั้นไม่ใช่เซลล์ แต่เป็นชิ้นส่วนของไซโตพลาสซึม (cytoplasm) ของเซลล์ที่ผลิตเกล็ดเลือด เกล็ดเลือดมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับเม็ดเลือดแดงและเม็ดเลือดขาว ดังรูปที่แสดงนะคะ จึงได้ชื่อว่าเกล็ดเลือด ในภาวะปกติเกล็ดเลือดมีรูปร่างกลมแบน และจะลอยอยู่ในเลือดโดยไม่จับกลุ่มกัน เมื่อร่างกายบาดเจ็บมีการฉีกขาดของหลอดเลือด เกล็ดเลือดจะทำหน้าที่ห้ามเลือด

โดยมีกระบวนการเป็นขั้นตอน เริ่มจากเมื่อหลอดเลือดฉีกขาด จะมีการหดตัวเพื่อห้ามเลือด และเกล็ดเลือดจะเข้าไปเกาะบริเวณที่เซลล์เยื่อหลอดเลือดฉีกขาด จากนั้นเกล็ดเลือดจะเปลี่ยนรูปร่างจากกลมแบนเป็นรูปร่างคล้ายดาวเพื่อให้การยึดเกาะทำได้ดีขึ้น ต่อมา เกล็ดเลือดจะจับกันเองโดยมีการสร้างสารเคมีที่กระตุ้นให้เกล็ดเลือดตัวอื่นๆ เข้ามาจับกัน ทำให้เกิดเป็นก้อนของเกล็ดเลือด อุดหลอดเลือดที่ฉีกขาดและทำให้เลือดหยุดไหล กลไกที่เกิดขึ้นโดยหลอดเลือดและเกล็ดเลือดนี้เรียกว่าการห้ามเลือดแบบปฐมภูมิ (primary hemostasis) ซึ่งจะประสานมาด้วยการห้ามเลือดแบบทุติยภูมิ (secondary hemostasis) โดยโปรตีนปัจจัยการแข็งตัวของเลือดในพลาสมาทำให้เกิดก้อนเลือดที่แข็งแรงอุดปากแผลทำให้เลือดหยุดไหล

เซลล์เม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และเกล็ดเลือด

เนื่องจากเกล็ดเลือดมีหน้าที่สำคัญในการห้ามเลือด ภาวะที่เกล็ดเลือดมีปริมาณต่ำลง หรือทำงานผิดปกติ จะทำให้เกิดเลือดออกง่ายหยุดยาก โดยลักษณะของเลือดออกมักจะเกิดบริเวณผิวหนัง เยื่อบุ เช่น จุดเลือดออกตามผิวหนัง รอยช้ำ จ้ำเลือด เลือดออกที่เยื่อบุในช่องปาก เลือดกำเดาไหล รวมไปถึงการอาเจียนหรือถ่ายเป็นเลือดค่ะ สาเหตุของภาวะเกล็ดเลือดต่ำมีหลากหลาย เช่น ไข้เลือดออก ภาวะเกล็ดเลือดต่ำจากภูมิคุ้มกัน หรือไอทีพี (ITP, immune thrombocytopenia) เป็นต้น นอกจากนี้ การที่มีม้ามโตก็ทำให้เกล็ดเลือดต่ำได้เช่นกัน เนื่องจากเกล็ดเลือดจะถูกสะสมอยู่ในม้ามที่โตนั้น ดังนั้น ผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมียที่มีม้ามโต จึงควรสังเกตอาการตนเองว่ามีเลือดออกง่ายหยุดยากหรือไม่ และเมื่อรับการตรวจนับเม็ดเลือดเมื่อมาพบแพทย์ จะได้ทราบผลปริมาณของเกล็ดเลือดด้วยไปพร้อมกัน การรักษาเกล็ดเลือดต่ำเป็นการรักษาตามสาเหตุ และเฝ้าระวังไม่ให้เกิดเลือดออกโดยระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระแทก ถ้าเกล็ดเลือดต่ำมาก หรือมีเลือดออกมาก แพทย์จะพิจารณาการให้เกล็ดเลือดรวมกันกับการรักษาตามสาเหตุด้วยค่ะ

นอกจากปริมาณของเกล็ดเลือดต่ำที่สัมพันธ์กับภาวะเลือดออกง่ายแล้ว การที่เกล็ดเลือดทำงานผิดปกติก็ทำให้เกิดภาวะเลือดออกง่ายหยุดยากเช่นกันค่ะ สาเหตุของเกล็ดเลือดทำงานผิดปกติมีทั้งสาเหตุแต่กำเนิดซึ่งพบไม่บ่อย และสาเหตุที่เกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจากผลของยา โดยยาที่ลดการทำงานของเกล็ดเลือด ได้แก่ แอสไพริน ยาลดการอักเสบกลุ่ม NSAIDs และยากลุ่มต้านเกล็ดเลือดต่างๆ ผู้ที่ได้รับยาเหล่านี้ จึงควรระมัดระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระแทกเช่นกัน และแจ้งแพทย์และทีมผู้รักษาเมื่อจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาหรือการผ่าตัด

ภาวะเกล็ดเลือดสูงเป็นอีกภาวะที่พบได้ในผู้ป่วยธาลัสซีเมียหลังจากตัดม้าม ซึ่งในทางกลับกันจะเกี่ยวข้องกับการเกิดลิ่มเลือดอุดตันได้ง่ายขึ้น ดังนั้น หลังการตัดม้าม ถ้าพบว่าเกล็ดเลือดสูง ผู้ป่วยจะได้รับประทานยาแอสไพรินเพื่อลดความเสี่ยงต่อภาวะลิ่มเลือดอุดตันค่ะ

จุลสารฉบับนี้น่าจะออกตอนรับเปิดเทอมพอดี หอมขออวยพรให้ผู้อ่าน นักเรียนนักศึกษา ทุกคนเรียนให้สนุกได้ความรู้ตลอดปี และประสบความสำเร็จในทุกด้านค่ะ พบกันใหม่ฉบับหน้าค่ะ